

Arkeologiska utredningar inför ny elledning

Arkeologisk utredning 2024

Getasjökvärn 1:20 & 1:22, Harebo 2:9 och Sibbahult 2:5 & 2:6, Algutsboda & Långasjö socknar,
Emmaboda kommun, Kalmar län, Småland

Kenneth Alexandersson

Arkeologisk rapport 2024:49

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Arkeologiska utredningar inför ny elledning

Arkeologisk utredning 2024

Getasjökvarn 1:20 & 1:22, Harebo 2:9 och Sibbahult 2:5 & 2:6, Algutsboda & Långasjö socknar, Emmaboda kommun, Kalmar län, Småland

Författare
Copyright
Redaktion
Kartor

Kenneth Alexandersson
Kalmar läns museum 2024
Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud
Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från
Lantmäteriverket
Kalmar läns museum
1400-352X

Förlag
ISSN

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte och frågeställningar	12
Metod och genomförande	13
Resultat	16
Tolkning och åtgärdsförslag	18
Referenser	19
Tekniska och administrativa uppgifter	20
Bilagor	21

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

Under tre dagar i juni 2024 genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk utredning steg 2 längs en av Svenska kraftnäts planerade luftledningar. Utredningen berörde tre lokaler längs sträckningen: Getasjökvarn, Harebo och Sibbahult. De tre berörda lokalerna hade identifierats i samband med en kulturhistorisk inventering (Nilsson 2017).

Den nu genomförda arkeologiska utredningen utfördes i form av en sökschaktning med hjälp av traktorgrävare. På ett mindre platåläge vid

Getasjökvarn framkom en boplats med ett slaget stenmaterial från mesolitisk tid. Delar av fyndmaterialet visade på mikrospåsteknologi. Materialet bör dateras till tiden ca 7000–4000 f.Kr.

Vid Harebo skulle endast delar av ytan som ingick i länsstyrelsens beslut komma att beröras av utredningen. Vid sökschaktningen framkom inget av antikvariskt värde. Vid Sibbahult berördes två åkerytor, inte heller här kunde några arkeologiska lämningar identifieras.

Inledning

Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum genomförde en arkeologisk utredning steg 2 under tre dagar i juni 2024. Utredningen föranleddes av planerade ny luftledning. Utredningen berörde fem fastigheter längs sträckningen: Getasjökvarn 1:20 & 1:22, Harebo 2:9 och Sibbahult 2:5 & 2:6. Utredningen omfattade tre möjliga boplatslägena vilka identifierats i samband med en kulturhistorisk inventering (Nilsson 2017).

Inför utredningen hade Svenska kraftnät markerat ut ledningskorridoren som skulle komma att

beröras av ledningsdragen. På plats konstaterades av de utredningsområden som Länsstyrelsen fastställt inte fullt ut överensstämde med de ytor som skulle komma att beröras i samband med exploateringen. Ytorna som skulle komma att beröras var ställvis betydligt mindre. Detta innebar att omfattningen och placeringen av de sökschakt som undersöktes var färre och förlades till de ytor som skulle komma att beröras vid exploateringen. I något fall innebar det att sökrutorna grävdes inom det utstakade exploateringsområdet, men utanför utredningsområdet.

Topografi och fornlämningsmiljö

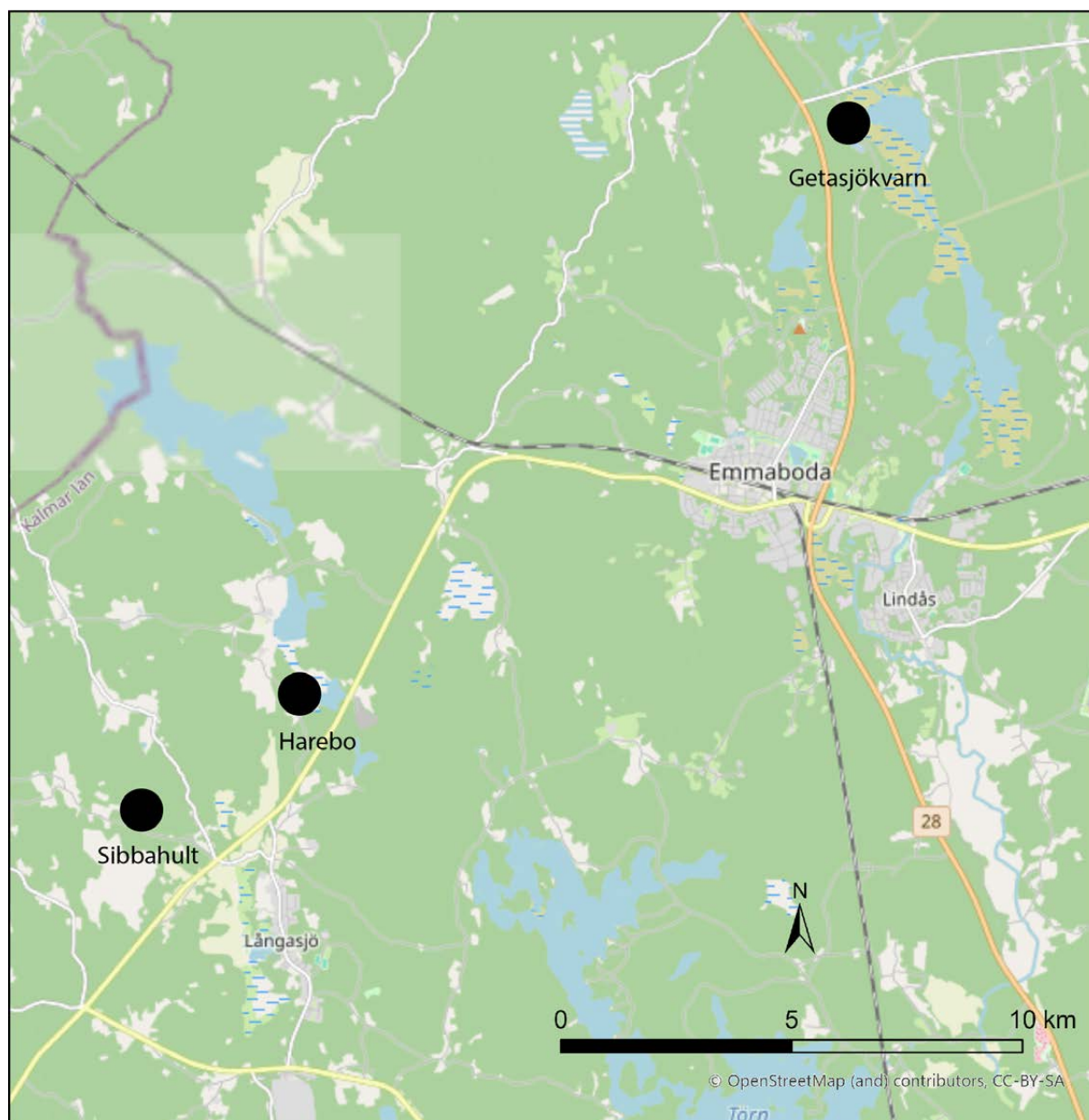
Emmaboda kommun ligger i den östra delen av den småländska sjöplatån och når i sin helhet över den högsta kustlinjen. Området karakteriseras av ett småbrutet ofta svagt kuperat landskap, rikt på sjöar och vattendrag. Stora delar av Emmaboda kommun utgörs av skogsbygd och den mer sammanhängande odlade marken återfinns huvudsakligen i anslutning till Lyckebyån. Området avvattnas huvudsakligen söderut till Blekinge via Nättrabyån och Lyckebyån. Det är endast längst i öster som områdets vatten rinner österut mot Kalmarsund. Vattenvägarna har varit av en avgörande betydelse för samhället under stora delar av förhistorisk tid då dessa var viktiga kommunikationslänkar mellan kust och inland.

Under åren 1986–1990 bedrevs en lösfyndsinventering i Emmaboda kommun med hjälp av hembygdsföreningarna, med en efterföljande fältinventering hösten 1993 och våren 1994 (Gurstad-Nilsson 1995). Inventeringen var framför allt inriktad på att hitta lämningar efter sten- och bronsåldersboplatser. Efter inventeringen hade det nyregistrerats ett 70-tal platser med enstaka fynd samt 62 förhistoriska boplatser. Av dessa kunde elva boplatser dateras till mesolitikum och sju till neolitikum/äldre bronsålder. Inventarierna på de äldsta boplatserna i området som dateras till 8000–6000 f.Kr. utgörs av mikrospånkärnor och lansettmikroliter. Råmaterialet på de äldsta boplatserna består till stor del av lokala råmaterial som kvarts och hälleflinta (Gurstad-Nilsson 1995). Ser man till råmaterialsituationen inom hela Emmaboda kommun ser man att det finns regionala variationer. I den norra delen förekommer hälleflinta rikligt på boplatserna, medan kvarts och flinta dominerar i den södra delen.

En stor andel av det mesolitiska bosättningsmönstret är fokuserat till områdets vattendrag och i hög grad till Lyckebyån. Boplatserna har i de flesta fall ett begränsat fyndmaterial. Flera av lokalerna som framkom vid specialinventeringen i samband med provrutsgrävning. Det innebär att varför det kan vara svårt att avgöra lämningarnas omfattning och utbredning.

Det neolitiska fyndmaterialet visar på en förskjutning av bebyggelsen till det sjörika området i den sydvästra delen av kommunen. Det finns också en tendens att de neolitiska lämningarna ligger uppskjutna en bit från strandkanten till områden med bättre odlingsjor­dar. Under tidigneolitikum/äldre bronsålder sker en bebyggelseexpansion. I kommunens sydvästra hörn finns en koncentration av hållkistor och stora rösen, vilken ansluter sig till den stora hållkistkoncentrationen i den södra delen av Kronoberg. Ser man till fördelningen av enkla skafthålsyxor återfinns de inom ett större område, men är relativt fåtaliga. Att mängden enkla skafthålsyxor är förhållandevis liten i området kan delvis vara en effekt av den begränsade andelen öppen odlingsmark och inte vara representativ för den reella senneolitisk bosättningen.

Ser man till närvaron under yngre bronsålder och järnålder är det mycket mer sparsam. Det finns inga kända säkert daterade järnåldersgravar i området och endast en handfull lösfynd från järnålder. Det är först under en medeltida återetablering som det syns en större mängd lämningar i området, t.ex. Rostockaholme (Hällström 2007). Fornlämningsbilderna i närheten av de tre nu aktuella utbredningsområdena skiljer de sig markant åt sinsemellan (fig. 1).

Figur 1. Översiktskarta som visar lokaliseringen på de tre områden som var föremål för den arkeologiska utredningen.

Getasjökvärn

Utredningsområdet ligger på en platå i anslutning till Getasjön i Lyckebyåns flöde. Runt sjön finns tre registrerade boplatsslämnningar. Nordväst om sjön återfinns boplatsten L1959:7370 som blev känd genom sex provgropar som undersöktes i samband med inventeringen på 1990-talet. Totalt framkom 22 fynd i provgroparna, bl.a. en tvärpil (Gurstad-Nilsson 1995). I närheten av boplatsten

skall det enligt en artikel i Kalmar läns tidning från den 25/6 1950 framkommit en gravläggning (L1959:6732) i samband med gjutning av en cementgrund. Graven framträdde som ett mörkt sotigt lager under ett halvmeter tjockt gruslager som kringgärdades av en ring med stenar. I den svarta jorden fanns ett inslag av träkol, samt rester av ett krossat lerkärl och ett dolkliknande redskap av flinta.

I åkermark nordost om Getasjön ligger bopplatsen L1959:6865, där det i den plöjda matjorden genom åren tillvaratagits 76 fynd, varav 44 vid inventeringen på 1990-talet (Gurstad-Nilsson 1995). I fyndmaterialet finns inga säkert daterbara fynd, men inom boplatsområdet återfinns platsen för en möjlig hällkista (1959:7150). I det sydöstra hörnet av Getasjön finns en registrerad boplatz i åkermarken (1959:6404). Totalt har det tillvaratagits 69 fynd i den plöjda åkermarken, varav 20 vid inventeringen. Inget av fynden går att datera närmare. Utöver boplatzfynd finns det dessutom fyra lösfynd i området, en trindyxa (L1959:7008), en spetsnackig bergartsyxa (L1959:7368), en tunnackig flintyxa (L1959:6749) och en skafthålsyxa (L1959:6545).

Harebo

Utredningsområdet ligger uppe på en plåtå vid den västra sidan av Harebosjön, vilken ingår i ett biflöde till Lyckebyån. I områdets östra kant sluttar terrängen brant ner mot sjön. Ser man till de förhistoriska lämningarna i närområdet finns det två registrerade boplatser väster om

utredningsområdet. Bopplatsen L1957:532 ligger i öppen åkermark. Vid inventeringen på 1990-talet tillvaratogs 21 fynd. Ett av fynden utgjordes av en blå glaspärla vilken bör dateras till järnålder (Gurstad-Nilsson 1995). Det litiska materialet från bopplatsen går inte att datera närmare. Inom ytan tillvaratogs dessutom järnslag (1957:533). Lite längre norrut ligger ytterligare en registrerad boplatz (L1957:531). Materialet består av ett 20-tal bitar litiskt material, samt ren bit järnslag. Det litiska materialet går inte att datera närmare. I närområdet finns även tre lösfynd: en trindyxa (L1957:502), en flintdolk (1957:703) samt en enstaka bit slagen flinta (L1957:705).

Sibbahult

Utredningsområdet utgörs av två högre liggande platålägen en bit distanserade från närmaste vattendrag. Det finns inga säkert registrerade förhistoriska lämningar i närheten av utredningsområdet. Väster om området finns uppgift om ett borttaget röse (L1958:9620) samt en husgrund från historisk tid (L1958:9621).

Syfte och frågeställningar

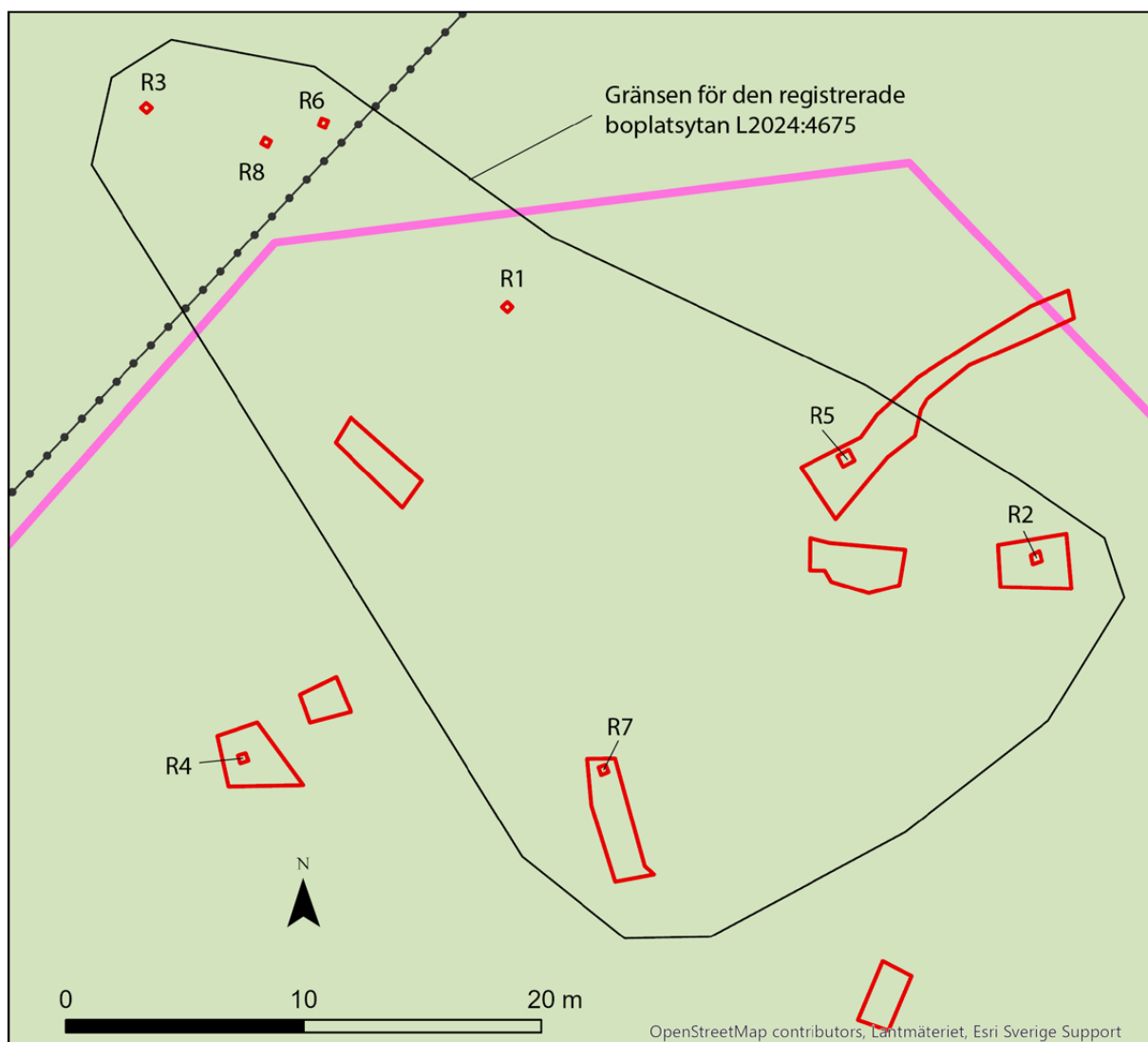
Syftet med den arkeologiska utredningen var att konstatera om den planerade exploateringen skulle komma att beröra sedan tidigare okända arkeologiska lämningar. Utredningen skulle dessutom fungera som ett underlag för länsstyrelsens

fortsatta planering och beredande av ärendet. Utredningen skulle vidare kunna användas som ett planeringsunderlag för Svenska kraftnäts fortsatta prospektering och deras möjlighet att ta hänsyn till eventuella nyupptäckta fornlämningar.

Metod och genomförande

Vid den arkeologiska utredningen användes traktorgrävare för att dra sökschakt inom de tre utredningsområdena. Som ett komplement grävdes ställvis mindre sökrutor för att konstatera om det fanns urlakade kulturlager. De schakt och rutor som undersöktes mättes in med GPS-RTK.

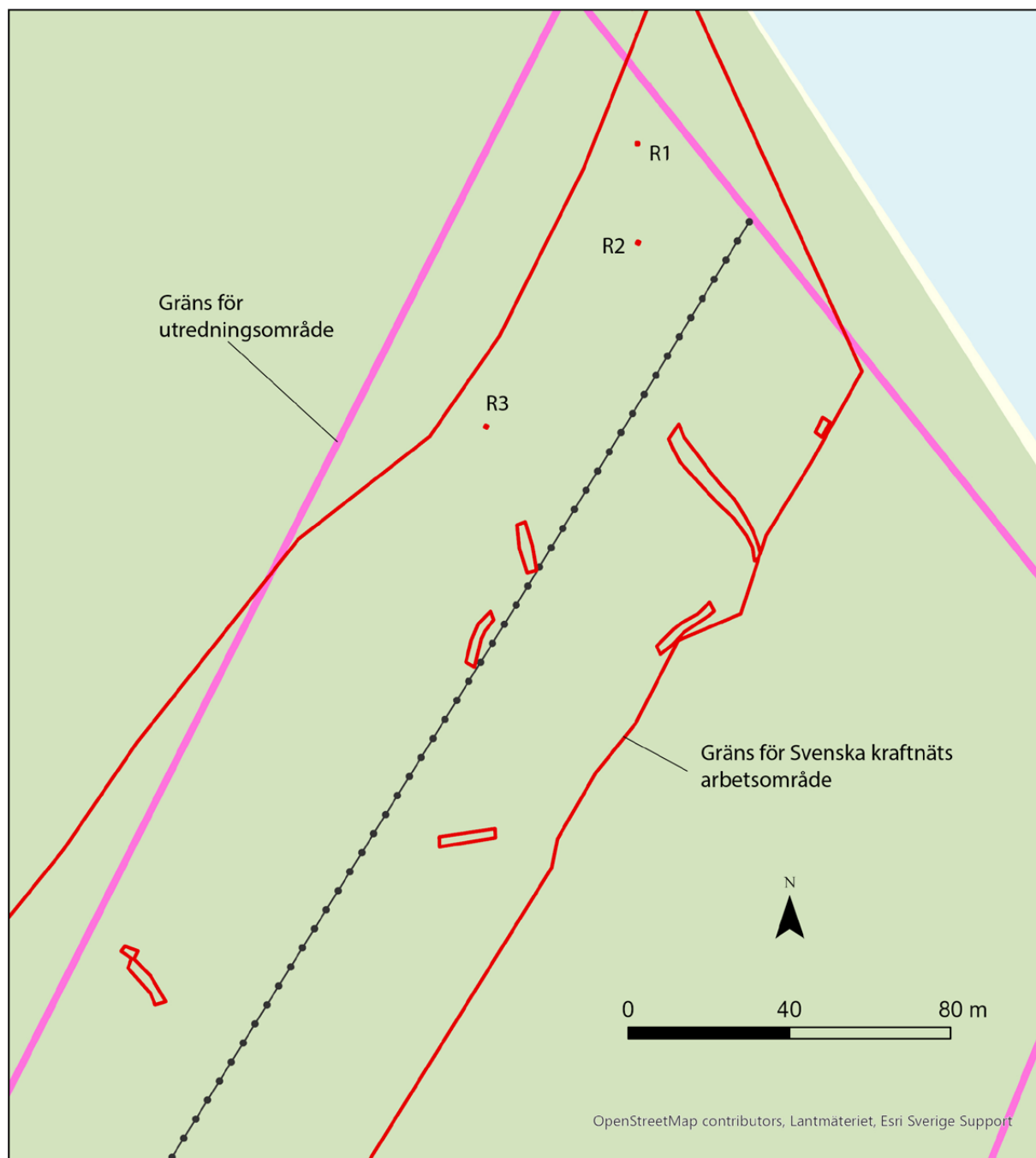
Getasjökvarn: Vid sökschaktningen grävdes sammanlagt 32 löpmeter sökschakt, fördelat på åtta schakt. Utöver detta undersöktes åtta mindre sökrutor (R1–R8), varav fyra låg inom sökschakten (fig. 2). Tre av de mindre sökrutorna låg inom Svenska kraftnäts utstakade exploateringsområde, men utanför utredningsområdet. Den sammanlagda avbandade ytan uppgick till drygt 50 kvadratmeter.

Figur 2. Schaktplan över den undersökta ytan vid Getasjökvarn.

Harebo: Vid sökschaktningen grävdes sammanlagt 63 löpmeter sökschakt, fördelat på sju schakt samt tre mindre sökrutor (R1–R3) (fig. 3). Utredningsområdet utgjordes av skogsmark som

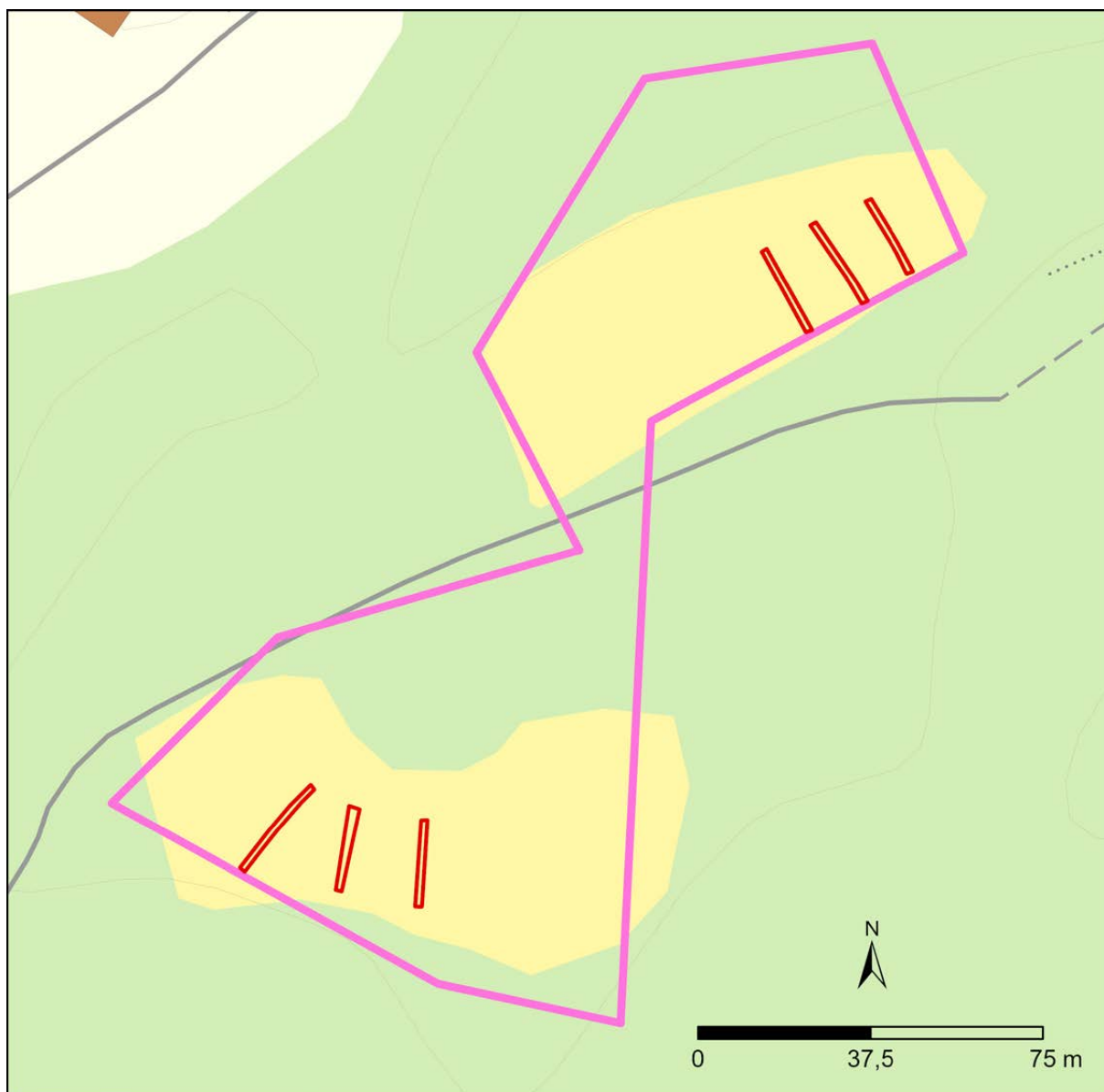
sluttade åt öster. Åt väster övergick sluttningen i en plåtå. Sammantaget avbanades en drygt 95 kvadratmeter stor yta.

Figur 3. Schaktplan över den undersökta ytan vid Harebo. Den rosa linjen visar på utredningsområdet, medan den röda linjen visar på Svenska kraftnäts arbetsområde.

Sibbahult: Sammanlagt undersöktes 120 löpmetrar sökschakt inom de två ytorna vid sökschaktningen fördelat på sex stycken schakt (fig. 4). Utredningsområdet utgjordes huvudsakligen av

åkermark. Sökschakten grävdes inom den del av utredningsområdet som skulle komma att beröras av anläggningsarbetet. Den yta som avbandes var sammanlagt 180 kvadratmeter stor.

Figur 4. Schaktplan över den undersökta ytan vid Sibbahult.

Resultat

Den arkeologiska utredningen berörde tre områden längs den planerade ledningssträckningen inom Kalmar län. De tre områden låg vid Getasjöckvarn, Harebo och Sibbahult. De tre utpekade platserna utgjordes av potentiella boplatslägen och hade identifierats i samband med en tidigare genomförd kulturhistorisk utredning (Nilsson 2017).

Getasjöckvarn: Vid en besiktning av ytan konstaterades att det bästa boplatsläget låg i den östra delen av Länsstyrelsens definierade undersökningsområde. Utredningsområdet utgjordes av skogsmark som sluttade åt öster och den underliggande jordmånen utgjordes av sand med spridda stora block. I den nordöstra delen av området fanns en ansamling av mycket stora flyttblock som delvis låg på varandra och bildade hålrum.

Inom ytan grävdes åtta sökschakt och åtta mindre sökrutor (R1–R8). Fyra av sökrutorna grävdes inom sökschakten (fig. 2). I fyra av sökrutorna tillvaratogs fyndmaterial. Totalt framkom det 15 bitar litiskt material som utgjordes av flinta, kvarts och hälleflinta. Huvuddelen av materialet utgjordes av avslag med det fanns även två mikrospån, ett spån och en avslagsskrapa (tab. 1). Stratigrafin var likartad i de undersökta schakten och rutorna. Överst fanns ett ca 10–15 cm tjockt lager med förna. Därunder vidtog ett gulbrunt sandlager med inslag av kol, där fynden tillvaratogs i de översta 5 centimetrarna. I rutorna som grävdes utanför den dokumenterade fyndförekomst var kolinslaget inte lika frekvent.

Sakord	Antal	Ruta	Material
Mikrospån	2	5	Kvarts
Avslag	3	5	Hälleflinta
Avslag	1	5	Kvarts
Avslag	2	5	Kristianstadsflinta
Avslag	3	2	Kvarts
Avslagsskrapa	1	2	Flinta
Spån	1	3	Sydskandinavisk flinta
Avslag	2	7	Kvarts

Tabell 1. Det litiska materialet som tillvaratogs vid undersökningen var varierat både med avseende på råmaterial och typologi.

Harebo: Vid den inledande besiktning av ytan konstaterades att de bästa boplatslägena låg i den östra delen av ytan, med platålägen som vände sig ut mot en sjö/våtmark. I de undersökta sökschakten var förnan ca 15–20 cm tjock. Den underliggande jordmånen utgjordes till stora delar av sand, ställvis med ett inslag av grus och sten.

Det bästa boplatslägena låg i den del av utredningsområdet som inte skulle komma att beröras av det planerade arbetsföretaget. Vid utredningen undersöktes åtta sökschakt och tre sökrutor. Vidare konstaterades att det inte fanns några synliga spår efter andra mänskliga aktiviteter i den resterande delen av området.

Sibbahult: inom utredningsområdet utgjordes stora delar av ytan av brukad åkermark. Matjords-tjockleken i söschakten var ca 25 cm varefter den underliggande jordmånen utgjordes av sand som ställvis var grusig. I anslutning till åkermarken

fanns odlingslämningar som kan kopplas till den moderna jordbruket. I åkermarken drogs sex söschakt. Vid schaktningen framkom inga arkeologiska lämningar.

Tolkning och åtgärdsförslag

De mesolitiska boplatslämningar som framkom vid Getasjökvärn faller väl in i bilden av hur de mesolitiska lokalerna i området ser ut. På boplatstorna finns det ofta ett blandat råmaterialinnehåll som speglar ett lokalt råmaterialutnyttjande där kvarts och hälleflinta dominerar. Det finns också oftast ett inslag av flinta som visar på mer långväga kontakter. Delar av materialet som tillvaratogs utgjordes av artefakter som pekar på en mikrospån- och spåntechnologi, runt 7000–4000 f.Kr. I materialet ingår ett formellt redskap i form av en kraftigt utnyttjad flintskrapa.

Det tillvaratagna fyndmaterialet är förhållandevis sparsamt och i nuvarande läge är det svårt att dra några slutsatser kring vilken typ av aktiviteter som lämningarna speglar. Enstaka brända flintbitar visar att man eldat på platsen. Vidare är den avslagsskrapa som tillvaratogs kraftigt utnyttjad. Detta i kombination med råmaterialvariationen talar för att det inte bara rör sig om en tillfällig uppehållsplats. Öster om fyndkoncentrationen,

strax utanför utredningsområdet, fanns en ansamling av större flyttblock. Möjligen är detta orsaken till att man en gång valde platsen. Utmärkande geologiska formationer i landskapet som t.ex. större flyttblock kan dra till sig uppmärksamhet och olika typer av aktiviteter.

Den nya lämningen vid Getasjökvärn registrerades som en boplat med okänd utbredning. Detta innebär att boplaten kan ha en större utbredning än vad som kunde bekräftas vid undersökningen. Vid luftledningens etablering blir det därför viktigt att lämningen inte skadas i samband med stolpsättning eller anläggandet av nya kör/arbetsvägar.

Vid de två arkeologiska undersökningarna vid Harbo och Sibbahult framkom inget av antikvariskt intresse, trots goda förutsättning. Det framkom inget som föranleder några vidare antikvariska åtgärder.

Referenser

Gurstad-Nilsson, H. 1995. Stenålder i gränsbygden – en bebyggelsehistorisk analys med utgångspunkt från specialinventeringen av Emmaboda kommun. Kalmar läns museums arkeologiska rapporter.

Hällström, A. 2007. Rostockaholme – Rostock 1:4, Algutsboda socken, Emmaboda kommun, Småland, Fornl nr 79. Arkeologisk undersökning 1991–2001. Nationella rapportprojektet 2007. Kalmar läns museum.

Nilsson, H. 2017. Kulturhistorisk utredning inför en planerad 400 kv luftledning Ekhyddan–Nybro–Hemsjö. Kalmar, Kronoberg och Blekinge län. ECOCOM.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	827-2024
Kalmar läns museums dnr:	33-138-2024
Projektnummer KLM:	A2427
KMR uppdragsnr:	202400685
Uppdragsgivare:	Svenska Kraftnät
Landskap:	Småland
Kommun:	Emmaboda
Socknar:	Algutsboda och Långasjö
Fastigheter:	Getasjökvärn 1:20 & 1:22, Harebo 2:9 och Sibbahult 2:5 & 2:6,
Fornlämningsnr:	fornlämningsnummer
Koordinater:	Getasjökvärn (N 6280677, E 534009: lat 56°40'7.9", lon 15°33'18.2") Harebo (N 6273834, E 527537: lat 56°36'28.5", lon 15°26'55.0") Sibbahult (N 6272321, E 525628: lat 56°35'40.0", lon 15°25'2.5")
M ö h:	Getasjökvärn 124–127, Harebo 129–135, Sibbahult 140–143.
Fältarbetstid:	11.06.24–13.06.24
Antal arbetsdagar:	3
Personal:	Anna-Karin Karlsson, Kenneth Alexandersson
Fynd:	Fynden förvaras i väntan på fyndfördelning i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade i en för ändamålet upprättad Microsoft Access-databas.
Tidsålder:	Mesolitikum
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	GPS-RTK Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Fyndlista	22
---------------------------	----

Fyndlista

KLM 46848:1-8

SM

Algutsboda sn

Getasjökvärn 1:20

Fornl nr:

Arkeologisk utredning

F nr	Ruta	Anl	Material	Sakord	Typ	Ant	Vikt(g)
1	5		Kvarts	Mikrospån		2	0,3
2	5		Hälleflinta	Avslag		3	1,83
3	5		Kvarts	Avslag		1	0,37
4	5		Kristianstadsflinta	Avslag		2	3,39
5	2		Kvarts	Avslag		3	0,98
6	2		Flinta	Skrapa	Avslagsskrapa	1	1,66
7	3		Sydskandinavisk flinta	Spån		1	0,22
8	7		Kvarts	Avslag		2	2,93

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

